

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра міжнародних відносин та зовнішньої політики**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
З ДИСЦИПЛІНИ «ВИБОРЧІ СИСТЕМИ КРАЇН СВІТУ»
(для здобувачів ОПП «Політологія» спеціальності 052 «Політологія»,
ОС Бакалавр)**

**Затверджено на засіданні Вченої ради
історичного факультету протокол
№ 11 від «19» травня 2021р.**

**Маріуполь
2021 рік**

Методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи та вивчення дисципліни «Виборчі системи країн світу» для студентів ОПІ «Політологія» спеціальності 052 «Політологія», ОС «Бакалавр» – Маріуполь: МДУ, 2021. – 40 с.

Затверджено на засіданні кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики протокол №12 від «13» травня 2021 р.

Розробник: М.А. Светлакова, к.політ.н., доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Маріупольського державного університету

Рецензенти:

С.В. Новікова, к.і.н., доцент, доцент кафедри історичних дисциплін Маріупольського державного університету

Б.В. Слющинський, д.соц.н., професор, професор кафедри філософії та соціології

Методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи та вивчення дисципліни «Виборчі системи країн світу» для студентів спеціальності 052 «Політологія» складено на підставі відповідних нормативних вимог Міністерства освіти і науки України, методичних рекомендацій Маріупольського державного університету.

© Светлакова М.А., 2021
© Маріуполь, МДУ

ЗМІСТ

Опис навчальної дисципліни.....	4
Вступ.....	5
Структура навчальної дисципліни.....	9
Програма навчальної дисципліни.....	11
Методичні рекомендації до проведення семінарських занять	20
Тестові завдання для самоконтролю.....	27
Варіанти модульних контрольних робіт.....	30
Індивідуальні навчально-дослідні завдання.....	32
Контрольні питання до курсу.....	35
Розподіл балів, що отримують здобувачі.....	37
Список рекомендованої літератури.....	38

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки	Нормативна дисципліна циклу професійної підготовки	
Модулів – 4	Напрямок підготовки 052 Політологія	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 3		I-й	I-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання		Семестр	
Реферативне дослідження			
Загальна кількість годин - 150		II-й	II-й
	Лекції		
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 4		40 год.	20
		Практичні, семінарські	
		20 год.	10
		Самостійна робота	
		88 год.	118
		Індивідуальні завдання:	
	2 год.	2	
	Вид контролю: екзамен		

ВСТУП

Вибір електоральної системи є важливим інституційним рішенням для будь-якої демократії. Цей вибір має вирішальне значення для всієї політичної системи держави. Але на практиці електоральні системи дуже рідко обираються усвідомлено та цілеспрямовано. У деяких випадках вибір зумовлено історичною ситуацією – наслідком колоніального минулого чи близькістю впливового сусіда, але найчастіше виборча система формується в результаті збігу обставин. Виборча система є важливою для кожного демократичного суспільства, оскільки зумовлює кількість партій, представлених у парламенті, чисельний склад партій тощо.

У світі існує понад 212 видів виборчих систем, але в більшості випадків жодна з них не була сформована задля конкретних історичних та соціальних умов. Причина такої закономірності полягає в тому, що справжні мотиви політичних фігур, відповідальних за подібні рішення, не є безкорисливими. Візьмемо, наприклад, Україну. Уявіть собі, що утворено нову незалежну державу, а вам як політику необхідно терміново укласти конституцію, зазначивши в короткий термін такі базові засади функціонування держави як виборча система, державний та територіальний устрій. Зрозуміло, що на досконалість і глибинне вивчення стану розвитку держави розраховувати не доводиться.

В багатьох країнах вибори, окрім основної функції – формування представницького органу - виконують ще й символічні функції. По-перше, громадяни отримують відчуття власної значимості від того, що мають можливість брати участь у виборах лідерів своєї країни, а по-друге, процес обрання політичних діячів через регульовану процедуру виборів надає урядові підтримку з боку громадян, і таким чином влада набуває легітимності. Ці символічні функції виборів притаманні як демократичним, так і недемократичним режимам, з тією лише різницею, що в останньому випадку легітимність влади є лише ілюзорною.

Програма вивчення навчальної дисципліни «Виборчі системи країн світу» складена відповідно до освітньої програми підготовки ОС Бакалавр спеціальності 052 Політологія.

Предметом вивчення навчальної дисципліни виборчі системи країн світу.

Міждисциплінарні зв'язки: «Виборчі системи країн світу» - дисципліна міждисциплінарна, пов'язує політологію, історію політичних вчень, філософію, соціологію.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістовних модулів:

Тема 1. Псефологія – наука про вибори. Виборчий процес.

Тема 2. Поняття виборчої системи, її сутність та структура.

Тема 3. Типи (моделі) виборчих систем

Тема 3. Виборча система країн СНД

Тема 4. Виборчі системи країн Західної Європи

Тема 5. Інститут виборів у державах Азії, Африки та Австралії

Тема 6. Виборчі системи держав Північної та Південної Америки

Тема 7. Інститут виборів у країнах, що розвиваються

Тема 8. Оцінювання виборчих систем, засади та методологія дослідження виборчих систем.

Тема 9. Політичні наслідки виборчих систем

Тема 10. Політична та виборча інженерія.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни.

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Виборчі системи країн світу» є вивчення виборчих систем зарубіжних країн, основних принципів виборчих систем сучасності та їх конкретної реалізації, дослідження світового досвіду формування виборчих систем на прикладах певних країн. Сформувані у майбутніх політологів міцні знання в області теорії і практики виборчого процесу, що дозволить підвищити рівень політико-правової культури, допоможе компетентно брати участь у виборчих кампаніях в якості громадян.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Виборчі системи країн світу» є поглиблення знань про такі категорії, як вибори, виборча система, мажоритарна виборча система, пропорційна виборча система, комбіновані виборчі системи, виборчий метр; формування у студентів уявлення про вибори як системний об'єкт, що входить в структуру політичної системи і суспільства в цілому, а також розуміння того, що процеси функціонування і трансформації виборчої системи обумовлені, насамперед, інтересами збереження і розподілу влади; ознайомлення з особливостями виборчих систем у країнах з різними типами політичної культури і традиціями, історичним досвідом. позначити основні дискусії щодо переваг тих чи інших виборчих систем; дослідити еволюцію виборчих систем окремих країн світової спільноти.

1.3. Згідно з вимогами освітньої програми студенти повинні:

знати :

- типи виборчих систем, специфіку типів виборчих систем;
- основні характеристики структурних компонентів виборчої системи;
- структуру і зміст виборчого процесу;
- ключові положення виборчого законодавства та особливості виборчої системи окремих країн світу;
- взаємозв'язок виборчих систем з іншими політичними інститутами.

вміти :

- відрізняти типи виборчих систем;
- аналізувати виборчий процес у зарубіжних країнах і в Україні;
- осмислювати теоретичні засади організації і проведення виборів.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 150 годин / 5 кредитів ECTS.

2. Перелік та опис компетенцій, що формуються у студентів у межах вивчення навчальної дисципліни

Загальні компетентності	ЗК05. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології. ЗК06. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)	СК01. Здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки. СКОЗ. Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах. СК04. Здатність застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності. СК05. Здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування. СК10. Здатність розуміти історію, природу і етапи розвитку міжнародних відносин, а також, основні наукові парадигми, що розкривають зміст, характер і тенденції розвитку сучасної світової політики і міжнародних відносин, діяльність міжнародних інститутів. СК11. Здатність виявляти чинники, що визначають стабільний і ефективний розвиток політичної системи України. СК12. Здатність володіти методами структурно-функціонального аналізу політичних і економічних інститутів різних країн і регіонів світу з врахуванням їхньої історико-культурної специфіки.

3. Методи навчання

В процесі навчання використовуються словесні методи: лекція, лекція-дискусія; наочні: демонстрація матеріалу за допомоги мультимедіа засобів; практичні: реферати з курсу. Крім того, важливу роль відіграють творчі, проблемно-пошукові методи, пов'язані із постановкою наукової гіпотези, розгляд якої має знайти відображення в навчальній діяльності студентів.

Основними формами навчання є лекції, семінарські завдання, самостійна робота студентів.

4. Методи контролю

Контроль за рівнем підготовки студентів здійснюватиметься, як:

- поточний (перевірка знань на семінарах, за допомоги тестів та самостійних домашніх завдань);
- підсумковий (модульна контрольна робота);
- в разі невиконання роботи — семестровий (у вигляді екзамен).

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усьог о	у тому числі					усьог о	у тому числі				
		л	п	ла б	ін д	с.р .		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ПОНЯТТЯ І ОСНОВНІ ТИПИ ВИБОРЧИХ СИСТЕМ .												
Тема 1. Псефологія – наука про вибори. Виборчий процес.	10	2	2			6		2				10
Тема 2. Поняття виборчої системи, її сутність та структура.	10	2	2			8		2	2			12
Тема 3. Типи (моделі) виборчих систем	6	2				8		4	4			12
Разом за змістовим модулем 1	26	6	4	-		22		8	6			34
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ВИБОРЧІ СИСТЕМИ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН												
Тема 4. Виборча система країн СНД	20	6	4			10						10
Тема 5. Виборчі системи країн Західної Європи	18	6	4			8		2				12
Тема 6. Інститут виборів у державах Азії, Африки та Австралії	16	6	2			8		2				14
Тема 7. Виборчі системи держав Північної та Південної Америки	26	6	4			16		2	2			14
Разом за	80	24	14	-		42		6	2			50

змістовим модулем 3												
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. ЗНАЧЕННЯ ТА ПОЛІТИЧНІ НАСЛІДКИ ВИБОРЧИХ СИСТЕМ. ВИБОРЧА ІНЖЕНЕРІЯ.												
Тема 8. Оцінювання виборчих систем, засади та методологія дослідження виборчих систем.	6	2				6		2				12
Тема 9. Політичні наслідки виборчих систем	10	4				8		2			2	12
Тема 10. Політична та виборча інженерія.	10	4	2			10		4				10
Разом за змістовим модулем 3	26	10	2	-	-	24		6	2		2	34
Модуль 4. РЕФЕРАТ												
ІНДЗ	10					10						
Разом за змістовим модулем 4	10					10						
Усього годин:	150	40	20	-	2	88	150	20	10	-	2	118

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 62 год./ 88 год.

для заочної форми навчання – 32 год. / 118 год.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ПОНЯТТЯ І ОСНОВНІ ТИПИ ВИБОРЧИХ СИСТЕМ.

Тема 1. Псефологія – наука про вибори. Виборчий процес.

Механізм прийняття рішень заміщення посад: можливі варіанти. Вибори в ранніх суспільствах. Інституціоналізація виборів в античності. Елементи політичного представництва в стародавності, середньовіччя і ранньому Новому часі. Розвиток парламентаризму і формування сучасних виборчих систем. Функції виборів в сучасному світі. Демократичні вибори.

Вибори як механізм політичної участі, їх роль і функції в політичному житті суспільства. Традиційний і радикальний підходи до розуміння сутності та природи виборів. Виборче право і його реалізація в залежності від політичного режиму та рівня розвитку громадянського суспільства. Активне і пасивне виборче право. Класифікація виборів.

Поняття виборчого процесу. Фази і суб'єкти виборчого процесу. Електоральний цикл.

Література

1. Алексеєнко І.В. Національні держави в умовах глобалізації світу: (політичні і правові аспекти): Монографія. – К.: Б.В.; Ніжин: Аспект – Поліграф, 2006. – 360 с.
2. Алмонд Г., Пауэлл Дж., Стром К., Далтон Р. Сравнительная политология сегодня: Мировой обзор: Учебное пособие / Сокр. пер. с англ. А.С.Богдановского, Л.А.Галкиной; Под ред. М.В.Ильина, А.Ю.Мельвиля. – М.: Аспект Пресс, 2002. – 537 с.
3. Білоус А. Політико-правові системи: світ і Україна: Навч.посібник. – К.: Асоціація молодих українських політологів і політиків, 2000. – 200 с.
4. Бурдяк Я. Політична культура країн Європи в контексті інтеграційних процесів: Монографія / Бурдяк В.І., Ротар Н.Ю. – Чернівці: Рута, 2004. – 328 с.
5. Варзар І. Державна етнічна політика в політолого-етнологічних аспектах: історіологічний аналіз // Наук. Зап./ НАН України, Ін-т політ. і етнонац.дослідж. ім. І.Ф.Кураса. – 2006. – Вип.30, кн.1. – С.107-116.
6. Вінничук Н. Типологія політичної опозиції // Політ.менеджмент. – 2007. – № 3. – С.51-59.
7. Галишев В. Коаліції партій у парламентах // Політика і час. – 2003. – № 5 – С.15-21.
8. Гелей С. Політико-правові системи світу: Навч.посібник / Гелей С., Рутар С., КендусО. – Львів: Львів. Комерц. Академія, 2002. – 224 с.

Тема 2. Поняття виборчої системи, її сутність та структура.

Поняття виборчої системи. Виборчі системи, їх класифікація. Варіанти реалізації різних виборчих систем. Відмінності у впливі виборчих систем на

організацію політичної влади і функціонування політичної зворотного зв'язку. Фактори ефективності виборів.

Вибір виборчої системи як політична проблема. Індекси диспропорційності та ефективного числа партій. Вплив виборчої системи на партійну систему. Закони Дюверже. Вплив виборчої системи на склад та функціонування представницьких інститутів. Виборчі системи і формування урядових органів. Вплив політичних інститутів і законодавчих норм на функціонування виборчих систем.

Література

1. Арановский К. В. Государственное право зарубежных стран. — М.: Форум; Инфра-М, 2000. — 488 с.
2. Безуглий В. В. Економічна і соціальна географія зарубіжних країн: Навч. посіб. — К.: Академія, 2005. — 704 с.
3. Білоус А. О. Політико-правові системи: світ і Україна: Навч. посіб. — К.: АМУПП, 2000. — 198 с.
4. Блій де Г., Муллер П., Шаблій О. Географія: світи, регіони, концепти: Пер. з англ. — К.: Либідь, 2004. — 740 с.
5. Борзова, Е. П. Политические и избирательные системы государств Азиатско-Тихоокеанского региона. Учебное пособие. Санкт-Петербург : Издательство «СПБКО», 2013. 245 с.
6. Борзова, Е. П. Политические и избирательные системы государств Европы, Средиземноморья и России. Санкт-Петербург : Издательство «СПБКО», 2013. 458 с.
7. Бостан С. К., Тимченко С. М. Державне право зарубіжних країн: Навч. посіб. — К.: ЦНЛ, 2005. — 504 с.
8. Бутенко А. П., Миронов А. В. Сравнительная политология в терминах и понятиях: Учеб. пособие. — М.: НОУ, 1998. — 411 с.
9. Волинка К. Г. Теорія держави і права: Навч. посіб. — К.: МАУП, 2003. — 240 с.

Тема 3. Типи (моделі) виборчих систем

Мажоритарна виборча система абсолютної більшості та її особливості. Мажоритарна система відносної більшості. Пропорційна система та її особливості. Змішані системи паралельного і компенсаторного (пов'язаного) типів. Системи єдиного непередаваного і переданого голосу.

Фактори, що визначають конфігурацію виборчої системи: кількість мандатів від округу, кількість голосів у виборця, структура бюлетеня, формування списків кандидатів, норма представництва. Принципи нарізки виборчих округів.

Системи одномандатних виборчих округів (мажоритарні системи). Системи відносної і абсолютної більшості. Голосування в два тури. Системи рейтингового (альтернативного) голосування.

Системи багатомандатних округів. Пропорційне представництво. Способи розподілу мандатів за результатами голосування і їх ефект: метод дільників (найбільшої середньої) і його варіанти (Д Ондта, Сент-Лагю, датський метод);

метод виборчої квоти (найбільших залишків) і його варіанти (Хэра, Друпій, Імперіалі, Хогенбах-Бішофа). Закритий і відкритий список кандидатів. Виборчий бар'єр.

Література

1. Воскресенский А.Д. Политические системы и модели демократии на Востоке: Учеб. пособие для студентов вузов. – М.:Аспект Пресс, 2007. – 190 с.
2. Гаєвський Б. А. Сучасна українська політологія: Навч. посіб. — К.: МАУП, 1999. — 268 с.
3. Гелей С.Д., Рутар С.М. Політико-правові системи світу: Навч. посіб. – К.: Знання, 2006. – 668 с.
4. Дербишайр Д. Денис, Дербишайр Ян. Политические системы мира: В 2 т. Пер. с англ. – М.: РИПОЛ КЛАССИК, 2004. - Т. 1. – 512 с.; Т. 2. – 496 с
5. Зіллер Ж. Політико-адміністративні системи країн Європи: Порівняльний аналіз: Пер. з фр. — К.: Основи, 1996 — 420 с.
6. Зіллер Ж. Політико-адміністративні системи країн ЄС. – К.: Основи, 1996. – 420 с.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ВИБОРЧІ СИСТЕМИ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН.

Тема 4. Виборча система країн СНД

Виборче право та виборча система країн СНД. Правова основа виборів у країнах СНД: конституції та закони про вибори. Основні принципи виборчого права та особливості їх застосування в СНД.

Організація і проведення виборів в зарубіжних країнах СНД. Стадії виборчого процесу. Призначення виборів. Утворення виборчих округів і виборчих дільниць. Утворення виборчих комісій. Реєстрація виборців і складання списків. Порядок висування кандидатів. Виборча застава.

Передвиборна агітація. Голосування і підбиття підсумків виборів. Способи визначення результатів голосування. Поняття і види виборчих систем. Мажоритарна система відносної більшості. Мажоритарна система абсолютної більшості. Пропорційні виборчі системи.

Поєднання мажоритарної і пропорційної виборчих систем в окремих країнах СНД. Поняття і значення референдуму в зарубіжних країнах СНД. Порядок проведення референдуму, його правові наслідки. Види референдуму у зарубіжних країнах СНД.

Література

1. Гелей С.Д., Рутар С.М. Політико-правові системи світу: Навч. посіб. – К.: Знання, 2006. – 668 с.
2. Дербишайр Д. Денис, Дербишайр Ян. Политические системы мира: В 2 т. Пер. с англ. – М.: РИПОЛ КЛАССИК, 2004. - Т. 1. – 512 с.; Т. 2. – 496 с
3. Зіллер Ж. Політико-адміністративні системи країн Європи: Порівняльний аналіз: Пер. з фр. — К.: Основи, 1996 — 420 с.
4. Зіллер Ж. Політико-адміністративні системи країн ЄС. – К.: Основи, 1996. –

420 с.

5. Иншаков О.В. Экономические институты и институции : к вопросу о типологии и классификации // Социологические исследования. – 2003. – № 9. – С.42-51.
6. Ігнат'єв П. М. Країнознавство. Країни Азії: Навч. посіб. — Чернівці: Книги-XXI, 2006. — 424 с.
7. Інститут імпичменту: порівняльний політико-правовий аналіз/ Кресіна І.О., Коваленко А.А., Балан С.В. – К.: Юридична думка, 2004. – 176 с.
8. Калитчак Р. Регіоналізм у європейських інтеграційних процесах. – К.: Знання, 2007. – 303 с.
9. Каменская Г.В. Федерализм: мифология и политическая практика. — М., 1998. — 188 с.

Тема 5. Виборчі системи країн Західної Європи

Значення виборів в політичному житті демократичних країн. Особистісне значення виборів для громадян. Базові критерії оцінки рівня демократичності виборів. Загальні конституційні вимоги щодо виборчого права. Умови позбавлення права голосу окремих категорій громадян. Процедури формування загальних списків виборців. Головні різновиди виборів в європейських країнах : президентські, парламентські, регіональні (федеральний рівень), місцеві та вибори до Європарламенту.

Призначення виборів в країні та процедура розпуску парламенту. Неможливість дострокового розпуску парламенту в Норвегії та Швейцарії. Різновиди виборчого бюлетеня та відповідні різновиди голосувань – категоричне та ординарне.

Виборча система як сукупність норм що регламентують процес артикуляції виборчих переваг, які виявляються в кількості отриманих на виборах голосів та визначенні механізмів перетворення цих голосів в кількість депутатських мандатів. Поділ виборчих систем на систему більшості та пропорційну виборчу систему.

Призначення парламенту як законодавчого органу держави, його основні загальні компетенції. Поділ парламентів за внутрішньою структурою на одно та двопалатні. Специфіка Стортінгу в Норвегії та парламенту Німеччини щодо трактування їх як двопалатних парламентів. Виборча система Німеччини: специфіка, переваги та недоліки.

Виборча система Великобританії: становлення та реформування у ХІХ-ХХ ст.; сучасний стан виборчої системи та перспективи її реформування. Валентність статусу законодавчого органу однопалатного парламенту та нижньої палати двохпалатних парламентів. Відмінності між одно та двопалатними парламентами за чисельністю, повноваженнями, термінами діяльності та принципами ротації. Співвідношення верхньої та нижньої палат парламентів, системи їх взаємних протидій та стримувань. Характеристика статусу Палати лордів парламенту Сполученого Королівства та концепція 2000 р. її реформування.

Основні вимоги щодо претендентів на посаду депутата парламенту. Статус депутата парламенту та його привілеї. Процедурні вимоги щодо обрання голови та заступників парламенту, їх повноваження. Місце та роль спеціальних парламентських органів та інститутів. Роль регламенту. Парламентські комісії та комітети: різновиди та обсяги компетенцій. Партійні фракції та партійні групи, вплив політичних партій на роботу парламенту. Основні підходи щодо класифікації сучасних парламентів залежно від характеру виконання ними своїх функцій.

Література

1. Кириченко В. Парламент - він і за Атлантикою парламент. Досвід облаштування і діяльності вищої гілки влади в країнах Латинської Америки і Карибського басейну // Віче. – 2002. - № 10. – С.67-74
2. Конституции зарубежных государств: Великобритания. Франция. Германия. Италия. Европейский Союз. США. Япония. Индия: Учеб. пособ. / В. В. Маклаков (сост.) — М.: Волтерс Клевер, 2006. — 581 с.
3. Конституции зарубежных государств: Учеб. пособ. / В. В. Маклаков (сост.) — М.: Волтерс Клевер, 2003. — 594 с.
4. Конституційне (державне) право зарубіжних країн: Навч. посіб. / В. М. Бесчастний, О. В. Філонов, В. М. Субботін, С. М. Пашков. — К.: Знання, 2007. — 467 с.
5. Конституційне право зарубіжних країн: Навч. посіб. / В. О. Ріяка, В. С. Семенов, М. В. Цвік та ін. — К.: Юрінком Інтер, 2004. — 544 с.
6. Кудряченко А. Парламентська система ФРН – засадничий принцип західної демократії // Віче. – 2002 р. - № 4. – С.69-74
7. Лісничий В. В. Політичні та адміністративні системи зарубіжних країн. — Х.: Торнадо, 2001. — 352 с.

Тема 6. Інститут виборів у державах Азії, Африки та Австралії

Виборча система Австралії. Органи, відповідальні за організацію та проведення виборів. Виборча комісія. Посадові особи, відповідальні за організацію та проведення виборів. Організація проведення виборів. Виборчі округи. Порядок проведення виборів. Преференційне (рейтингова) голосування. Виборчий корпус. Активне виборче право. Реєстрація виборців. Фінансування виборів. Державне фінансування. Голосування і підбиття підсумків виборів. Загальний порядок проведення голосування. Правопорушення у виборчій сфері.

Виборча система Арабської Республіки Єгипет. Етапи формування виборчої системи. Органічне положення 1879 р. Закріплення політичних підсумків республіканського розвитку тимчасовими конституціями 1953, 1956, 1958, 1964 рр. Конституція 1971 р. Виборча система і порядок формування вищих органів державної влади. Конституційні права і свободи. Система органів державної влади. Вибори Народних зборів. Вибори Консультативної ради (Ради шури). Вибори Президента Республіки. Органи місцевого управління. Особливості виборчого процесу (1976-2012 рр.). Виборчий корпус. Виборчі списки і реєстрація виборців. Організація виборів. Політичні партії і порядок їх участі у виборчій

кампанії. Органи, відповідальні за організацію та проведення виборів. Выборча кампанія. Фінансування виборчої кампанії. Передвиборна агітація. Проведення виборчих кампаній. Выборчі округи. Правопорушення у ході виборчої кампанії і покарання за них. Голосування, підрахунок голосів і підведення підсумків голосування.

Выборча система Ісламської Республіки Пакистан. Органи, що забезпечують організацію і проведення виборів Выборча комісія Пакистану. Посадові особи, відповідальні за організацію та проведення виборів. Організація проведення виборів. Визначення меж виборчих округів. Порядок проведення виборів. Проведення додаткових виборів. Реєстрація виборців і складання списків. Голосування, підведення підсумків голосування і визначення результатів виборів. Порядок проведення голосування. Підрахунок голосів та оприлюднення результатів виборів. Голосування на виборах в Сенат. Выбори Президента Республіки. Підведення підсумків голосування та опублікування результатів виборів. Оскарження результатів виборів. Выборчі спори.

Республіка Індонезія. Основні принципи електоральних процесів в Індонезії. Конституція 1945 р. Еволюція електоральної системи. Політичні сили — головні учасники електорального процесу. Выбори президента і віце-президента. Електоральна поведінка виборців. Тенденції та перспективи електоральних процесів.

Література

1. Романюк А. Порівняльний аналіз політичних систем країн Західної Європи: Інституційний вимір. — Л.: Тріада плюс, 2004. — 392 с.
2. Рудич Ф. М. Політологія: Курс лекцій. — К.: Ін-т держави і права ім. В. Корецького, 2000. — 200 с.
3. Рябов С. Г. Політичні вибори: Навч. посіб. — К.: Тандем, 1998. — 96 с.
4. Саидов А. Х. Национальные парламенты мира: энцикл. справ. — М.: Волтерс Клувер, 2005. — 720 с.
5. Сапронова М. А. Политический процесс в арабских странах: учеб. пособие. — М.: МГИМО — Университет, 2008. — 320 с.
6. Сморгунов Л. В. Современная сравнительная политология: Учебник. — М.: РОССПЭН, 2002. — 470 с.

Тема 7. Выборчі системи держав Північної та Південної Америки

Становлення та еволюція виборчої системи США у XVIII – XX ст. Система виборів президента США: специфіка, переваги та недоліки. Система виборчих органів. Системи виборчих органів штатів. Організація проведення виборів. Праймеріз і кокуси. Система парламентських виборів в США: сучасний стан, специфіка функціонування, переваги та недоліки.

Выборча система Канади: специфіка функціонування, особливості фінансування виборчого процесу. Провінційний та муніципальний рівні. Провінційні органи управління. Муніципальні органи управління. Порядок організації виборчого процесу в Канаді. Основні нормативні акти, що регулюють виборчий процес в Канаді: Акт про Выбори 2000 року, Акт про витрати на

виборах 1974 року, Акт про прибутковий податок. Дворівнева система виборчих органів – один рівень це федерація, інший – провінція. Фінансування виборів. Передвиборча агітація. Голосування.

Література

1. Сравнительная политика. Основные политические системы современного мира / Ред. В. С. Бакирова, Н. И. Сазонова. — Х.: ХНУ, 2005. — 592 с.
2. Ткач О. І. Модернізація політичних систем країн Латинської Америки (політологічний аналіз). — К.: Ніка-Центр, 2006. — 312 с.
3. Трохимчук С. В., Федунь О. В. Політична географія світу: Навч. посіб. — К.: Знання, 2007. — 422 с.
4. Троян С. С. Порівняльні політичні системи сучасності: Навч. посіб. — К.: НМЦВО, 2003. — 266 с.
5. Україна в сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти / За ред. Ф. М. Рудича. — К.: МАУП, 2002. — 488 с.
6. Чилкот Р. Х. Теории сравнительной политологии: В поисках парадигмы: Пер. с англ. — М.: Инфра-М; Весь мир, 2001. — 560 с.
7. Чиркин В. Е. Конституционное право зарубежных стран: Учебник. — М.: Юрист, 1997. — 567 с.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3.

ЗНАЧЕННЯ ТА ПОЛІТИЧНІ НАСЛІДКИ ВИБОРЧИХ СИСТЕМ. ВИБОРЧА ІНЖЕНЕРІЯ.

Тема 8. Оцінювання виборчих систем, засади та методологія дослідження виборчих систем.

Вплив виборчої системи на партійну систему в державі. Критерій оцінки - окремі партії. Оцінка виборчих систем політичними силами та політичними партіями – сприяння або дискримінація. Критерій стабільності уряду. Політично-державні інтереси. Історичні передумови виборчої системи в окремих державах. Чітке дотримання виборчої системи демократичним системам. Взаємозв'язок оцінки наслідків виборчих систем зі специфікою соціополітичного контексту. Вплив виборчої системи на розвиток українського парламентаризму.

Формувальні та сумарні показники як необхідні складові аналізу виборчих систем. Виборча формула (electoral formula). Кількість мандатів на виборчий округ. Електоральний поріг. Структура бюлетеня. Ефективна кількість партій. Ефективна кількість партій у парламенті. Ступінь диспропорційності. Електоральна мінливість та заміщуваність. Залучення.

Література

1. Чудаков М. Ф. Конституционное (государственное) право зарубежных стран. — Минск: Харвест, 1998. — 784 с.
2. Шаповал В. М. Державний лад країн світу. — К.: УЦПС, 1999. — 320 с.
3. Шаповал В. М. Конституційне право зарубіжних країн: Підручник. — К.: АртЕК, Вища шк., 1997. — 262 с.
4. Шляхтун П. П. Парламентаризм: Словник-довідник. — К.: Парлам. вид-во, 2003. — 151 с.

5. Шляхтун П. П. Політологія (теорія та історія політичної науки): Підручник. — К.: Либідь, 2002. — 576 с.
6. Эндрейн Ч. Ф. Сравнительный анализ политических систем: Пер. с англ. — М.: Инфра-М; Весь мир, 2000. — 320 с.

Тема 9. Політичні наслідки виборчих систем

Центральні об'єкти політичної інженерії — вплив виборчої системи на кількість партій і політичну стабільність держави. Двопартійна система та її наслідки. Виборча система та її вплив на внутрішньопартійну єдність і партійну дисципліну. Виборчі системи та їх вплив на спосіб проведення політичними партіями виборчих кампаній і поведінку політичних еліт.

Стабільність політичної системи. Кількість партій. Сутність партій: рівень партійної єдності й дисципліни, партійні альянси та інші методи співпраці партій. Зв'язок між депутатами і виборцями. Стратегія виборчих кампаній. Політичний кадровий добір. Ефект диспропорційності.

Література

1. Конституции зарубежных государств: Учеб. пособ. / В. В. Маклаков (сост.) — М.: Волтерс Клевер, 2003. — 594 с.
2. Конституційне (державне) право зарубіжних країн: Навч. посіб. / В. М. Бесчастний, О. В. Філонов, В. М. Субботін, С. М. Пашков. — К.: Знання, 2007. — 467 с.
3. Конституційне право зарубіжних країн: Навч. посіб. / В. О. Ріяка, В. С. Семенов, М. В. Цвік та ін. — К.: Юрінком Інтер, 2004. — 544 с.
4. Кудряченко А. Парламентська система ФРН – засадничий принцип західної демократії // Віче. – 2002 р. - № 4. – С.69-74
5. Лісничий В. В. Політичні та адміністративні системи зарубіжних країн. — Х.: Торнадо, 2001. — 352 с.
6. Бостан С. К., Тимченко С. М. Державне право зарубіжних країн: Навч. посіб. — К.: ЦНЛ, 2005. — 504 с.

Тема 10. Політична та виборча інженерія.

Поняття «виборча інженерія». Вибори та виборчі системи — частина виборчої інженерії за умов демократії. Аналіз і використання у відповідних політичних умовах процедур обрання органів представницької та виконавчої влади на основі реалізації в політичній практиці різних видів мажоритарної, пропорційної, змішаної та куріальної виборчих систем. Методи виборчої інженерії.

Література

1. Гелей С.Д., Рутар С.М. Політико-правові системи світу: Навч. посіб. — К.: Знання, 2006. — 668 с.
2. Дербишайр Д. Денис, Дербишайр Ян. Политические системы мира: В 2 т. Пер. с англ. — М.: РИПОЛ КЛАССИК, 2004. - Т. 1. — 512 с.; Т. 2. — 496 с
3. Зіллер Ж. Політико-адміністративні системи країн Європи: Порівняльний аналіз: Пер. з фр. — К.: Основи, 1996 — 420 с.

- Зіллер Ж. Політико-адміністративні системи країн ЄС. – К.: Основи, 1996. – 420 с.
4. Чудаков М. Ф. Конституционное (государственное) право зарубежных стран. — Минск: Харвест, 1998. — 784 с.
  5. Шаповал В. М. Державний лад країн світу. — К.: УЦПС, 1999. — 320 с.
  6. Шаповал В. М. Конституційне право зарубіжних країн: Підручник. — К.: АртЕК, Вища шк., 1997. — 262 с.
  7. Шляхтун П. П. Парламентаризм: Словник-довідник. — К.: Парлам. вид-во, 2003. — 151 с.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ДО ДИСЦИПЛІНИ «ВИБОРЧІ СИСТЕМИ КРАЇН СВІТУ»

Семінар № 1

Вибори як політичний інститут

1. Вибори як політичний інститут.
2. Сутність та специфіка виборчого процесу. Принципи будови та функціонування виборчих систем.
3. Поняття, джерела, принципи виборчого права.
4. Вибори і виборчі цензи.
5. Історія виборчого процесу (представницька демократія Стародавньої Греції та Стародавнього Риму; виборність і колегіальність Середньовіччя).

Література

1. Алексеєнко І.В. Національні держави в умовах глобалізації світу: (політичні і правові аспекти): Монографія. – К.: Б.В.; Ніжин: Аспект – Поліграф, 2006. – 360 с.
2. Алмонд Г., Пауэлл Дж., Стром К., Далтон Р. Сравнительная политология сегодня: Мировой обзор: Учебное пособие / Сокр. пер. с англ. А.С.Богдановского, Л.А.Галкиной; Под ред. М.В.Ильина, А.Ю.Мельвиля. – М.: Аспект Пресс, 2002. – 537 с.
3. Білоус А. Політико-правові системи: світ і Україна: Навч.посібник. – К.: Асоціація молодих українських політологів і політиків, 2000. – 200 с.
4. Бурдяк Я. Політична культура країн Європи в контексті інтеграційних процесів: Монографія / Бурдяк В.І., Ротар Н.Ю. – Чернівці: Рута, 2004. – 328 с.
5. Варзар І. Державна етнічна політика в політолого-етнологічних аспектах: історіологічний аналіз // Наук. Зап./ НАН України, Ін-т політ. І етнонац.дослідж. ім. І.Ф.Кураса. – 2006. – Вип.30, кн.1. – С.107-116.
6. Вінничук Н. Типологія політичної опозиції // Політ.менеджмент. – 2007. – № 3. – С.51-59.
7. Галишев В. Коаліції партій у парламентах // Політика і час. – 2003. – № 5 – С.15-21.
8. Гелей С. Політико-правові системи світу: Навч.посібник / Гелей С., Рутар С., КендусО. – Львів: Львів. Комерц. Академія, 2002. – 224 с.

Методичні вказівки до семінарського заняття.

Метою теми семінару є аналіз виборів як політичного інституту. У даному семінарі потрібно здійснити аналіз інституту виборів як ключового механізму реалізації сучасної демократії, як невід’ємного її атрибуту, розглянути суспільні функції виборів і здійснити їхню класифікацію. Також рекомендується звернути увагу на особливості демократичних принципів виборів як умови функціонування стабільної демократичної політичної системи. При відповіді на питання семінару, потрібно розкрити поняття „вибори”, «політичні вибори», «виборчий процес», “виборче право”, “активне виборче право”, “пасивне виборче право”. При

підготовці до семінарського заняття необхідно охарактеризувати принципи виборчого права та виборчі цензи.

При підготовці останнього питання необхідно приділити увагу представницькій демократії Стародавньої Греції та Стародавнього Риму, зокрема значенню трьох важливих політичних ідей, сформованих у політичній свідомості — ідеї громадянства, ідеї демократії та ідеї республіканізму (виборність, змінюваність та нетривалість магістра тур). Центральні органи у Стародавньому Римі (сенат, народні збори та магістратури). Виборність і колегіальність за середньовіччя. Виникнення парламенту (орган станового представництва — Генеральні штати у Франції; Виборний комітет з 25 баронів у Англії).

Семінар № 2

Виборчий процес.

1. Поняття та стадії виборчого процесу.
2. Суб'єкти виборчого процесу.
3. Висування кандидата. Статус кандидата.
4. Фінансування виборів.
5. Голосування, підрахунок голосів, встановлення результатів голосування.
6. Контроль та спостереження за проведенням виборів.

Література

1. Арановский К. В. Государственное право зарубежных стран. — М.: Форум; Инфра-М, 2000. — 488 с.
2. Безуглий В. В. Економічна і соціальна географія зарубіжних країн: Навч. посіб. — К.: Академія, 2005. — 704 с.
3. Білоус А. О. Політико-правові системи: світ і Україна: Навч. посіб. — К.: АМУПП, 2000. — 198 с.
4. Блїй де Г., Муллер П., Шаблії О. Географія: світи, регіони, концепти: Пер. з англ. — К.: Либідь, 2004. — 740 с.
5. Борзова, Е. П. Политические и избирательные системы государств Азиатско-Тихоокеанского региона. Учебное пособие. Санкт-Петербург : Издательство «СПБКО», 2013. 245 с.
6. Борзова, Е. П. Политические и избирательные системы государств Европы, Средиземноморья и России. Санкт-Петербург : Издательство «СПБКО», 2013. 458 с.
7. Бостан С. К., Тимченко С. М. Державне право зарубіжних країн: Навч. посіб. — К.: ЦНЛ, 2005. — 504 с.
8. Бутенко А. П., Миронов А. В. Сравнительная политология в терминах и понятиях: Учеб. пособие. — М.: НОУ, 1998. — 411 с.
9. Волинка К. Г. Теорія держави і права: Навч. посіб. — К.: МАУП, 2003. — 240 с.

Методичні вказівки до семінарського заняття.

Підготовка до питань семінару передбачає засвоєння поняття виборчого процесу, як послідовного ряду дій суб'єктів виборчого права, спрямованих на організацію, проведення виборів, підведення підсумків і виявлення переможців.

Необхідно засвоїти всі стадії виборчого процесу: оголошення виборів, організація виборчих округів (їх види), виборчих дільниць, висування кандидатів, складання виборчих списків, фінансування виборів, передвиборча агітація, умови визнання виборів, що відбулися, дотримання таємниці голосування.

Семінар № 3,4

Типи виборчих систем.

1. Мажоритарна система: одномандатна, багатомандатна і преференційна.
2. Мажоритарна система абсолютної більшості і мажоритарна система відносної більшості.
3. Переваги та недоліки мажоритарної системи.
4. Ознаки та різновиди пропорційної системи.
5. Переваги та недоліки пропорційної виборчої системи.
6. Виборчий метр, коефіцієнт або квота та методи їх визначення.
7. Сутність комбінованої (змішаної) виборчої системи.
8. Поняття та види референдуму. Умови проведення і значення референдумів.
9. Поняття плебісциту.
10. Відмінність референдуму від виборів.

Література

1. Воскресенский А.Д. Политические системы и модели демократии на Востоке: Учеб. пособие для студентов вузов. – М.:Аспект Пресс, 2007. – 190 с.
2. Гаєвський Б. А. Сучасна українська політологія: Навч. посіб. — К.: МАУП, 1999. — 268 с.
3. Гелей С.Д., Рутар С.М. Політико-правові системи світу: Навч. посіб. – К.: Знання, 2006. – 668 с.
4. Дербишайр Д. Денис, Дербишайр Ян. Политические системы мира: В 2 т. Пер. с англ. – М.: РИПОЛ КЛАССИК, 2004. - Т. 1. – 512 с.; Т. 2. – 496 с
5. Зіллер Ж. Політико-адміністративні системи країн Європи: Порівняльний аналіз: Пер. з фр. — К.: Основи, 1996 — 420 с.
6. Зіллер Ж. Політико-адміністративні системи країн ЄС. – К.: Основи, 1996. – 420 с.

Методичні вказівки до семінарського заняття.

Підготовка до семінарського заняття передбачає з'ясування поняття виборчої системи в широкому і вузькому значеннях, тобто розуміння виборчої системи як сукупність усіх суспільних відносин (правових і не врегульованих нормами права), що виникають у зв'язку з організацією і проведенням виборів. У вузькому значенні виборчу систему розуміють як сукупність прийомів, методів проведення виборів та визначення їх результатів. Передбачається чітке з'ясування особливостей основних видів виборчих систем: мажоритарних пропорційною, засвоєння відмінностей між мажоритарними системами абсолютної більшості, відносної більшості, та кваліфікованої більшості, практики їх застосування в конкретних країнах, достоїнств і недоліків цих систем. Особливу увагу слід приділити засвоєнню поняття пропорційної виборчої системи, способом

обчислення виборчої квоти (метра), розподілу мандатів усередині списку кандидатів (вільні списки, пов'язані списки преференційне голосування). Необхідно засвоїти різні способи обмеження принципу пропорціоналізму, що застосовуються в зарубіжних країнах.

Підготовка до восьмого та дев'ятого питання семінару передбачає засвоєння поняття референдуму як форми прямої демократії, визначення видів референдуму, особливостей їх застосування в умовах демократичних та антидемократичних політичних режимів. З'ясування співвідношення понять «референдум» і «плебісцит».

Семінар № 5,6

Вибори в країнах Європи.

1. Виборча система Великобританії (становлення та реформування у XIX-XX ст.; сучасний стан виборчої системи та перспективи її реформування).
2. Системи президентських та парламентських виборів у Франції: специфіка, переваги та недоліки.
3. Виборча система Італії: специфіка, переваги та недоліки.
4. Виборча система Німеччини: специфіка, переваги та недоліки.
5. Виборча система Австрії: специфіка, переваги та недоліки.
6. Виборча система Ірландії: специфіка, переваги та недоліки.
7. Виборча система Бельгії: специфіка, переваги та недоліки.

Література

1. Кириченко В. Парламент - він і за Атлантикою парламент. Досвід облаштування і діяльності вищої гілки влади в країнах Латинської Америки і Карибського басейну // Віче. – 2002. - № 10. – С.67-74
2. Конституции зарубежных государств: Великобритания. Франция. Германия. Италия. Европейский Союз. США. Япония. Индия: Учеб. пособ. / В. В. Маклаков (сост.) — М.: Волтерс Клевер, 2006. — 581 с.
3. Конституции зарубежных государств: Учеб. пособ. / В. В. Маклаков (сост.) — М.: Волтерс Клевер, 2003. — 594 с.
4. Конституційне (державне) право зарубіжних країн: Навч. посіб. / В. М. Бесчастний, О. В. Філонов, В. М. Субботін, С. М. Пашков. — К.: Знання, 2007. — 467 с.
5. Конституційне право зарубіжних країн: Навч. посіб. / В. О. Ріяка, В. С. Семенов, М. В. Цвік та ін. — К.: Юрінком Інтер, 2004. — 544 с.
6. Кудряченко А. Парламентська система ФРН – засадничий принцип західної демократії // Віче. – 2002 р. - № 4. – С.69-74
7. Лісничий В. В. Політичні та адміністративні системи зарубіжних країн. — Х.: Торнадо, 2001. — 352 с.

Методичні вказівки до семінарського заняття.

При розгляді питань семінару особливу увагу необхідно приділити характеристиці суспільного, конституційного і державного ладу, їх основним рисам, особливостям та співвідношенню. Перелічити і охарактеризувати

принципи конституційного ладу країн наданих країн Європи. Привести приклади і довести, що ці держави – демократичні, федеративні, правові.

Дати поняття і співвідношення виборчого права і виборчої системи. Охарактеризувати принципи виборчого права. Розглянути в порядку ієрархічності виборчі комісії, статус, порядок формування, організація діяльності. Порядок проведення виборів і референдуму в країнах. Зокрема, необхідно засвоїти всі стадії виборчого процесу в поданих країнах: оголошення виборів, організація виборчих округів (їх види), виборчих дільниць, висування кандидатів, складання виборчих списків, фінансування виборів, передвиборча агітація, умови визнання виборів, що відбулися, дотримання таємниці голосування.

Семінар №7

Виборчі системи країн Північної Америки.

1. Становлення та еволюція виборчої системи США у XVIII – XX ст.
2. Система виборів президента США: специфіка, переваги та недоліки.
3. Система парламентських виборів в США: сучасний стан, специфіка функціонування, переваги та недоліки.
4. Виборча система Канади: специфіка функціонування, особливості фінансування виборчого процесу.

Література

1. Сравнительная политика. Основные политические системы современного мира / Ред. В. С. Бакирова, Н. И. Сазонова. — Х.: ХНУ, 2005. — 592 с.
2. Ткач О. І. Модернізація політичних систем країн Латинської Америки (політологічний аналіз). — К.: Ніка-Центр, 2006. — 312 с.
3. Трохимчук С. В., Федунь О. В. Політична географія світу: Навч. посіб. — К.: Знання, 2007. — 422 с.
4. Троян С. С. Порівняльні політичні системи сучасності: Навч. посіб. — К.: НМЦВО, 2003. — 266 с.
5. Чилкот Р. Х. Теории сравнительной политологии: В поисках парадигмы: Пер. с англ. — М.: Инфра-М; Весь мир, 2001. — 560 с.
6. Чиркин В. Е. Конституционное право зарубежных стран: Учебник. — М.: Юристъ, 1997. — 567 с.

Методичні вказівки до семінарського заняття.

При підготовці до семінару необхідно розглянути становлення та еволюцію виборчої системи США у XVIII – XX ст. Систему виборів президента США: специфіку, переваги та недоліки. Охарактеризувати систему виборчих органів, системи виборчих органів штатів. Показати організацію проведення виборів, що таке праймеріз і кокуси. Також розглянути систему парламентських виборів в США: сучасний стан, специфіка функціонування, переваги та недоліки.

Розглянути призначення виборів у США та Канаді і визначити дати їх проведення; визначення виборчих округів та виборчих дільниць; утворення виборчих комісій (Центральної, окружних, дільничних); складання списків виборців; висування та реєстрацію кандидатів. Фінансування виборів. Прове-

дення передвиборчої агітації; власне голосування; підрахунок голосів; оприлюднення результатів голосування та проведення за потреби повторного голосування чи повторних виборів. Охарактеризувати поняття повторних та недійсних виборів, надати їх політологічну відмінність.

Семінар № 8,9

Вибори в країнах Азії, Африки, Південної та Центральної Америки.

1. Виборча система Японії: специфіка, переваги та недоліки.
2. Виборча система Китаю: специфіка, переваги та недоліки.
3. Виборча система Індії: специфіка, переваги та недоліки.
4. Виборча система Ізраїлю: специфіка, переваги та недоліки.
5. Виборча система Єгипту: специфіка, переваги та недоліки.
6. Виборча система Бразилії: специфіка, переваги та недоліки.
7. Виборча система Мексики: специфіка, переваги та недоліки.

Література

1. Романюк А. Порівняльний аналіз політичних систем країн Західної Європи: Інституційний вимір. — Л.: Тріада плюс, 2004. — 392 с.
2. Рудич Ф. М. Політологія: Курс лекцій. — К.: Ін-т держави і права ім. В. Корецького, 2000. — 200 с.
3. Рябов С. Г. Політичні вибори: Навч. посіб. — К.: Тандем, 1998. — 96 с.
4. Саидов А. Х. Национальные парламенты мира: энцикл. справ. — М.: Волтерс Клувер, 2005. — 720 с.
5. Сапронова М. А. Политический процесс в арабских странах: учеб. пособие. — М.: МГИМО – Университет, 2008. — 320 с.
6. Сморгунов Л. В. Современная сравнительная политология: Учебник. — М.: РОССПЭН, 2002. — 470 с.

Методичні вказівки до семінарського заняття.

При підготовці до семінару необхідно виокремити загальні принципи демократичної організації виборів у представлених країнах. Розглянути призначення виборів та визначення дати їх проведення; визначення виборчих округів та виборчих дільниць; утворення виборчих комісій (Центральної, окружних, дільничних); складання списків виборців; висування та реєстрацію кандидатів. Фінансування виборів. Проведення передвиборчої агітації; власне голосування; підрахунок голосів; оприлюднення результатів голосування та проведення за потреби повторного голосування чи повторних виборів. Охарактеризувати поняття повторних та недійсних виборів, надати їх політологічну відмінність.

Семінар № 10

Вибірчі системи в сучасній Україні.

1. Становлення та еволюція виборчої системи України в період незалежності.
2. Система виборів Президента України: специфіка, переваги та недоліки.
3. Система виборів депутатів Верховної Ради України: специфіка, переваги та недоліки.

4. Система виборів депутатів місцевих рад та Верховної Ради: специфіка, переваги та недоліки.

Література

1. Білоус А. О. Політико-правові системи: світ і Україна: Навч. посіб. — К.: АМУПП, 2000. — 198 с.
2. Гаєвський Б. А. Сучасна українська політологія: Навч. посіб. — К.: МАУП, 1999. — 268 с.
3. Кармазіна М. Інститут президентства: походження та сутність феномена // Політичний менеджмент. — 2004. — № 3(6). — С. 36-50.
4. Парламенти світу / Н. Демчук, Л. Кудіна (ред.-упоряд.). — К.: Молодіжна Альтернатива, 2004. — 64 с.
5. Політична система і громадянське суспільство: європейські і українські реалії / За ред. А. І. Кудряченка. — К.: НІСД, 2007. — 396 с.
6. Політична система України: особливості становлення, тенденції розвитку: Навч. посіб. / І. Ф. Курас, Ф. М. Рудич, Р. В. Балабанов та ін. — К.: Парлам. вид-во, 2002. — 328 с.

Методичні вказівки до семінарського заняття.

При підготовці до семінару необхідно розглянути особливості становлення виборчої системи в незалежній Україні. Ознайомитись з Конституцією України. Охарактеризувати еволюцію виборчої системи України. Проаналізувати нормативні документи про вибори державних органів України. Простежити формування традицій українського парламентаризму. Оцінити сучасну виборчу систему України та перспективи її розвитку.

Виокремити окремі аспекти парламентських виборів: представництво жінок; представництво меншин; представництво громад. Охарактеризувати як проходять вибори президента України; вибори до верхньої палати парламенту; вибори до органів місцевого самоврядування.

**ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ З ДИСЦИПЛІНИ
«ВИБОРЧІ СИСТЕМИ КРАЇН СВІТУ» ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ
ОСВІТИ ОЧНОЇ/ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ**

1. Вкажіть поняття, яке позначає сукупність встановлених законом правил проведення виборів, регламентів здійснення конкретних процедур виборчої кампанії, способів визначення результатів голосування?

- A) абсентеїзм;
- B) виборча система;
- C) активне виборче право;
- D) електоральна практика.

2. На який строк обирається парламент Єгипту?

- A) на 3 роки
- B) на чотири роки
- C) на п'ять років
- D) не обирається

3. Термін, який використовують для позначення меж виборчих округів.

- A) мажоритарний (уніномінальний);
- B) поліномінальний;
- C) Розмір (межі) виборчого округу;
- D) територіальний

4. Хто є главою держави в Індії?

- A) Прем'єр-міністр
- B) Султан
- C) Президент
- D) Парламент

5. Назвіть тип виборчої системи в Німеччині?

- A) Змішана виборча система
- B) Мажоритарна виборча система
- C) Пропорційна виборча система
- D) Комбінована виборча система

6. За якою виборчою системою проводиться формування нижньої палати парламенту Франції?

- A) Пропорційна виборча система
- B) Виборча система с преференціями
- C) Комбінована виборча система
- D) Мажоритарна виборча система абсолютної більшості

7. Коли відбулися останні вибори в США?

- A) 2016 року
- B) 2019 року
- C) 2015 року
- D) 2018 року

8. Хто очолює Парламент Сполученого Королівства Великої Британії?

- A) Президент

- В) Монарх
- С) Прем'єр-міністр
- Д) Султан

9. Парламент Великобританії включає:

- А) Одну палату
- В) Конгрес
- С) Бундесрат
- Д) Палату лордів і Палату громад

10. Вкажіть, як називається ухилення виборців від участі у голосуванні?

- А) пацифізм;
- В) анархізм;
- С) популізм;
- Д) абсентеїзм.

11. Склад парламенту Австрії?

- А) однопалатний парламент – Фолькетинг (179 членів).
- В) однопалатний парламент, який складається з 300 членів.
- С) нижня палата – Палата громад (659 членів), верхня палата – Палата лордів (713 членів).
- Д) нижня палата – Національна Рада (183 члени), Союзна Рада (64 члени)

12. Порядок формування верхньої палати парламенту:

- А) вибори проводяться за пропорційною виборчою системою у 5 багатомандатних виборчих округах, в яких розподіляється від 14 до 28 мандатів.
- В) вибори до Сенату проводяться за пропорційною виборчою системою з голосуванням за закриті списки партій і блоків у 20 національних багатомандатних виборчих округах.
- С) парламентські вибори проводяться за пропорційною виборчою системою з голосуванням у 4 багатомандатних виборчих округах.
- Д) вибори проводяться за змішаною виборчою системою.

13. Як називається парламент Швеції?

- А) Едускунта
- В) Конгрес
- С) Сенат
- Д) Риксдаг

14. На який строк обирається президент України?

- А) 5 років
- В) 3 роки
- С) 4 роки
- Д) 6 років

15. Вкажіть поняття, яке визначає сукупність громадян, яким надане право брати участь у виборах певного органу, політичної партії або конкретної особи?

- А) ресурс;
- В) еліта;
- С) електорат;

D) об'єкт;

16. Назвіть основні елементи виборчих систем?

A) Виборчий округ; виборчий бюлетень; виборчий список;

B) законодавство; лідер партійного списку; виборчий ценз;

C) центральна виборча комісія; спостерігачі; партійний список;

D) органи виконавчої влади; органи законодавчої влади; органи місцевої влади

17. Вкажіть, яким виборчим правом користується громадянин, що прийшов у день голосування на виборчу дільницю з метою проголосувати?

A) пасивним виборчим правом;

B) цензовим виборчим правом;

C) активним виборчим правом;

D) загальним виборчим правом.

18. Назвіть типи виборчих округів?

A) мажоритарний; пропорційний;

B) одномандатний; багатомандатний;

C) преференційний; змішаний;

D) активний; пасивний

19. Вкажіть функцію виборів за умов існування демократичного політичного режиму:

A) встановлення цілей і завдань суспільного розвитку;

B) легітимація державної влади;

C) артикуляція інтересів різних суспільних груп;

D) ідеологізація суспільної свідомості.

20. Визначте вік громадянина, який, відповідно до чинного українського законодавства, отримує активне виборче право:

A) 21 рік;

B) 18 років

C) 16 років;

D) 35 років.

**ВАРІАНТИ МОДУЛЬНИХ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ З ДИСЦИПЛІНИ
«ВИБОРЧІ СИСТЕМИ КРАЇН СВІТУ» ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ
ОСВІТИ ОЧНОЇ/ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ**

ВАРІАНТ № 1

1. Розкрийте зміст понять “вибори”, “політичні вибори”, “виборча кампанія”.
2. Мажоритарна виборча система: поняття, типологія, практика застосування.

ВАРІАНТ № 2

1. Зміст понять “виборче право”, “активне виборче право”, “пасивне виборче право”.
2. Пропорційна виборча система: поняття, практика впровадження..

ВАРІАНТ № 3

1. Поняття виборчої квоти, спосіб її розрахунку
2. Основні етапи виборчого процесу, їх характеристика

ВАРІАНТ № 4

1. Поняття абсентеїзму, шляхи його подолання.
2. Пропорційна виборча система, її переваги і недоліки.

ВАРІАНТ № 5

1. Поняття референдуму і плебісциту
2. Недоліки мажоритарної виборчої системи

ВАРІАНТ № 6

1. Поняття виборчого цензу. Основні виборчі цензи.
2. Основні принципи проведення виборів у демократичному суспільстві.

ВАРІАНТ № 7

1. Проблема фінансування виборів. Характеристика джерел фінансування виборів.
2. Переваги мажоритарної виборчої системи.

ВАРІАНТ № 8

1. Системи одномандатних виборчих округів (мажоритарні системи).
2. Вибір виборчої системи як політична проблема.

ВАРІАНТ № 9

1. Передвиборна агітація
2. Поняття і значення референдуму в зарубіжних країнах

ВАРІАНТ № 10

1. Призначення парламенту як законодавчого органу держави, його основні загальні компетенції.
2. Виборча комісія.

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Позааудиторна модульна контрольна виконується студентами самостійно. Критеріями оцінювання виступають:

- правильність застосування одержаних теоретичних знань на практиці;
- глибини аналізу вихідних даних;
- обґрунтованість висновків та пропозицій, висловлених в роботі.

ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «ВИБОРЧІ СИСТЕМИ КРАЇН СВІТУ»

Завдання 1. Розробка проекту Закону України – творче завдання, яке передбачає підготовку відповідно до чинних норм проекту Закону України, який й би вдосконалював в певних аспектах виборчу систему України.

Засвоєння теоретичних основ проектування виборчих систем перевіряється у письмовій контрольній роботі, в ході якої студенти мають в загальних рисах спроектувати виборчу систему для однієї з країн світу, зокрема України.

Творче завдання.

Заповніть таблицю у відповідності до певної країни (список країн додається)

1. Італія
2. Франція
3. Перу
4. Сирія
5. Польща
6. Німеччина
7. США
8. Канада
9. Іспанія
10. Японія
11. Китай
12. Болгарія
13. Греція
14. Швеція

Політичні ролі громадян	Принци виборчого права	Обмеження виборчих прав громадян країни.	Джерела виборчого права
Виборець –	1. 2.	Два ценза:	....
Кандидат –	3. 4.	·	....
Активне виборче право –	5.	Не можуть обирати та бути обраними:	....
Пасивне виборче		.....	.....

право -		... .	.....

Завдання 2. Реферат з курсу.

Теми рефератів:

1. Виборча система: сутність поняття та історичні аспекти впровадження.
2. Порівняльна характеристика основних виборчих систем.
3. Політичні вибори і проблема суспільної стабільності.
4. Змішана і консенсусна виборчі системи.
5. Особливості куріальної виборчої системи.
6. Переваги та недоліки пропорційної виборчої системи.
7. Переваги та недоліки мажоритарної виборчої системи.
8. Перспективи сучасної виборчої системи України.
9. Виборчі системи в Бельгії, Нідерландах, Люксембурзі.
10. Виборча система Болгарії.
11. Виборча система Греції.
12. Особливості виборчої системи Ірландії
13. Особливості виборчої системи Ісландії.
14. Особливості виборчої системи Іспанії
15. Виборча система Швейцарії
16. Виборча система Туреччини
17. Особливості виборчої системи Ізраїлю
18. Виборча система та вибори президента у Франції
19. Особливості виборчої системи Португалії.
20. Виборча система Румунії
21. Особливості виборчого процесу у Північній та Південній Кореї
22. Виборча система та вибори в парламент Японії
23. Виборча система Індонезії
24. Особливості виборчої системи Китаю.
25. Виборча система Канади.
26. Особливості виборів у Македонії, Сербії, Хорватії, Чорногорії.
27. Особливості виборів у Латвії, Литві та Естонії.

Вимоги.

Написати реферат (за вибором студента)

Об'єм – не менше 15 с. Шрифт – 14, Times New Roman, обов'язкові всі елементи: зміст, вступ, розділи, висновки, список використаних джерел та літератури.

Література.

1. Безуглий В. В. Економічна і соціальна географія зарубіжних країн: Навч.

- посіб. — К.: Академія, 2005. — 704 с.
2. Білоус А. О. Політико-правові системи: світ і Україна: Навч. посіб. — К.: АМУПП, 2000. — 198 с.
  3. Блій де Г., Муллер П., Шаблій О. Географія: світи, регіони, концепти: Пер. з англ. — К.: Либідь, 2004. — 740 с.
  4. Борзова, Е. П. Политические и избирательные системы государств Азиатско-Тихоокеанского региона. Учебное пособие. Санкт-Петербург : Издательство «СПБКО», 2013. 245 с.
  5. Бостан С. К., Тимченко С. М. Державне право зарубіжних країн: Навч. посіб. — К.: ЦНЛ, 2005. — 504 с.
  6. Бутенко А. П., Миронов А. В. Сравнительная политология в терминах и понятиях: Учеб. пособие. — М.: НОУ, 1998. — 411 с.
  7. Волинка К. Г. Теорія держави і права: Навч. посіб. — К.: МАУП, 2003. — 240 с.
  8. Воскресенский А. Д. Политические системы и модели демократии на Востоке: Учеб. пособие для студентов вузов. — М.: Аспект Пресс, 2007. — 190 с.
  9. Гаєвський Б. А. Сучасна українська політологія: Навч. посіб. — К.: МАУП, 1999. — 268 с.
  10. Гелей С. Д., Рутар С. М. Політико-правові системи світу: Навч. посіб. — К.: Знання, 2006. — 668 с.
  11. Дербишайр Д. Денис, Дербишайр Ян. Политические системы мира: В 2 т. Пер. с англ. — М.: РИПОЛ КЛАССИК, 2004. — Т. 1. — 512 с.; Т. 2. — 496 с.
  12. Зіллер Ж. Політико-адміністративні системи країн Європи: Порівняльний аналіз: Пер. з фр. — К.: Основи, 1996 — 420 с.
  13. Зіллер Ж. Політико-адміністративні системи країн ЄС. — К.: Основи, 1996. — 420 с.
  14. Ігнат'єв П. М. Країнознавство. Країни Азії: Навч. посіб. — Чернівці: Книги-XXI, 2006. — 424 с.
  15. Інститут імпичменту: порівняльний політико-правовий аналіз/ Кресіна І. О., Коваленко А. А., Балан С. В. — К.: Юридична думка, 2004. — 176 с.
  16. Калитчак Р. Регіоналізм у європейських інтеграційних процесах. — К.: Знання, 2007. — 303 с.
  17. Конституційне (державне) право зарубіжних країн: Навч. посіб. / В. М. Бесчастний, О. В. Філонов, В. М. Субботін, С. М. Пашков. — К.: Знання, 2007. — 467 с.
  18. Конституційне право зарубіжних країн: Навч. посіб. / В. О. Ріяка, В. С. Семенов, М. В. Цвік та ін. — К.: Юрінком Інтер, 2004. — 544 с.
  19. Кудряченко А. Парламентська система ФРН – засадничий принцип західної демократії // Віче. — 2002 р. - № 4. — С.69-74
  20. Лісничий В. В. Політичні та адміністративні системи зарубіжних країн. — Х.: Торнадо, 2001. — 352 с.
  21. Майдан І. Г. Інститути державної влади в Ісламській Республіці Іран (ІРІ) // Науковий вісник Дипломатичної академії України. — К., 2001. — Вип.5. — С.334-343.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «ВИБОРЧІ СИСТЕМИ КРАЇ СВІТУ»

1. Поняття виборів. Умови ефективності виборів.
2. Типологія виборів.
3. Прямі та непрямі вибори: порівняльна характеристика.
4. Функції виборів, їх змістовна характеристика.
5. Вибори як інструмент переходу до демократії.
6. Вибори як знаряддя політичного маніпулювання. Шляхи та чинники нейтралізації маніпуляції.
7. Вибори і голосування: спільні та відмінні риси понять.
8. Поняття виборчого права. Характеристика принципів виборчого права.
9. Джерела виборчого права.
10. Структурні компоненти інституту виборів та їх характеристика.
11. Поняття виборчого цензу. Основні виборчі цензи.
12. Основні принципи проведення виборів у демократичному суспільстві.
13. Інститут виборів в Україні: історичний аспект.
14. Основні етапи виборчого процесу, їх характеристика.
15. Поняття виборчого округу; типи виборчих округів; виборчі дільниці.
16. Реєстрація виборців: необов'язкова і обов'язкова. Типи списків виборців.
17. Проблема фінансування виборів. Характеристика джерел фінансування виборів.
18. Етап підрахування голосів і підбиття підсумків голосування.
18. Політичні вибори і проблема суспільної стабільності.
19. Зміст понять “вибори”, “політичні вибори”, “виборча кампанія”.
20. Поняття виборчої системи. Типологізація виборчих систем.
21. Етапи проведення референдуму.
22. Зміст понять “виборче право”, “активне виборче право”, “пасивне виборче право”.
23. Мажоритарна виборча система: поняття, типологія, практика застосування.
24. Переваги мажоритарної виборчої системи.
25. Недоліки мажоритарної виборчої системи.
26. Пропорційна виборча система: поняття, практика впровадження.
27. Пропорційна виборча система, її переваги і недоліки.
28. Поняття виборчої квоти, спосіб її розрахунку.
29. Альтернативне голосування, його зміст.
30. Поняття і призначення прохідного бар'єру.
31. Відкриті, закриті та вільні партійні списки, їх зміст.
32. Напівпропорційні виборчі системи.
33. Переваги і недоліки напівпропорційної системи.

34. Поняття абсентеїзму, шляхи його подолання.
35. Поняття референдуму і плебісциту.
36. Умови проведення і значення референдумів для суспільства.
37. Моделі виборчих систем.
38. Критерії оцінювання виборчих систем.
39. Особливості становлення виборчої системи в незалежній Україні.
40. Сучасна виборча система України та перспективи її розвитку.
41. Порівняльний аналіз мажоритарної і пропорційної виборчих систем.
42. Етапи виборчої кампанії.
43. Інституціоналізація виборів в античності.
44. Елементи політичного представництва Середньовіччя
45. Елементи політичного представництва Нового часу.
46. Виборча система Німеччини: специфіка, переваги та недоліки
47. Виборча система Великобританії: становлення та реформування
48. Виборча система Австралії.
49. Виборча система Арабської Республіки Єгипет
50. Виборча система Ісламської Республіки Пакистан
51. Виборча система Республіки Індонезія.
52. Системи президентських та парламентських виборів у Франції: специфіка, переваги та недоліки.
53. Виборча система Італії: специфіка, переваги та недоліки.
54. Виборча система Австрії: специфіка, переваги та недоліки.
55. Виборча система Ірландії: специфіка, переваги та недоліки.
56. Виборча система Бельгії: специфіка, переваги та недоліки.
57. Становлення та еволюція виборчої системи США у XVIII – XX ст.
58. Система виборів президента США: специфіка, переваги та недоліки.
59. Виборча система Канади: специфіка функціонування, особливості фінансування виборчого процесу.
60. Виборча система Японії: специфіка, переваги та недоліки.
61. Виборча система Китаю: специфіка, переваги та недоліки.
62. Виборча система Індії: специфіка, переваги та недоліки.
63. Виборча система Ізраїлю: специфіка, переваги та недоліки.
64. Виборча система Єгипту: специфіка, переваги та недоліки.
65. Виборча система Бразилії: специфіка, переваги та недоліки.
66. Виборча система Мексики: специфіка, переваги та недоліки.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ

Оцінювання рівня опанування здобувачем вищої освіти матеріалу навчальної дисципліни проводиться шляхом поточного та підсумкового контролю.

Поточний контроль здійснюється у процесі вивчення дисципліни з метою виявлення ступеню розуміння здобувачем вищої освіти засвоєного навчального матеріалу та вміння застосовувати його у практичній діяльності.

Семестровий контроль проводиться:

Семестровий контроль – екзамен, який проходить у формі усної відповіді під час якої здобувачу вищої освіти надаються три питання в білеті із загального переліку питань. Відповіді оцінюється за 50-бальною шкалою (15 балів за правильну і повну відповідь на кожне питання);

Оцінку з дисципліни здобувач вищої освіти отримує за сумою балів поточного та семестрового контролю – максимально 100 балів.

Поточний контроль та самостійна робота					Підсумкова форма контролю	Сума
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Змістовий модуль 3	МКР	Реферат	50	50
10	10	10	10	10		

Критерії оцінювання

Тест (0-5)	Контрольна робота (0-5)	Семінарське заняття (0-5)	Критерії
5	5	5	Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили
4	4	4	Студент вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці;

			контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок
3	3	3	Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих
2	2	2	Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу
1	1	1	Студент володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Джерела

1. Виборчий кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>
2. Виборче право URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/23-vyborche-pravo>
3. Конституція України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Закон України «Про всеукраїнський референдум» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135-IX#Text>
5. Закон України «Про вибори народних депутатів України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4061-17>

Література

1. Кудряченко А. Парламентська система ФРН – засадничий принцип західної демократії // Віче. – 2002 р. - № 4. – С.69-74
2. Ключковський Ю.Б. Принципи виборчого права: доктринальне розуміння, стан та перспективи законодавчої реалізації в Україні: монографія. Київ: Ваїте, 2018. 908 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/e/8/401765.pdf>
3. Лісничий В. В. Політичні та адміністративні системи зарубіжних країн. — Х.: Торнадо, 2001. — 352 с.
4. Парламенти світу / Н. Демчук, Л. Кудіна (ред.-упоряд.). — К.: Молодіжна Альтернатива, 2004. — 64 с.
5. Парламентський вимір європейської інтеграції: Збірка матеріалів. — К.: Нора-прінт, 2005. — 104 с.
6. Політична система і громадянське суспільство: європейські і українські реалії / За ред. А. І. Кудряченка. — К.: НІСД, 2007. — 396 с.
7. Політична система України: особливості становлення, тенденції розвитку: Навч. посіб. / І. Ф. Курас, Ф. М. Рудич, Р. В. Балабанов та ін. — К.: Парлам. вид-во, 2002. — 328 с.
8. Політологія. Загальний курс: Навч. посіб / За ред. В. О. Храмова. — К.: ІПК ДСЗУ, 2007. — 482 с. 41.
9. Політологія: Підручник / За ред. О. В. Бабкіної, В. П. Горбатенка. — К.: Академія, 2006. — 568 с.
10. Романюк А. Порівняльний аналіз політичних систем країн Західної Європи: Інституційний вимір. — Л.: Тріада плюс, 2004. — 392 с.
11. Рудич Ф. М. Політологія: Курс лекцій. — К.: Ін-т держави і права ім. В. Корещького, 2000. — 200 с.
12. Рябов С. Г. Політичні вибори: Навч. посіб. — К.: Тандем, 1998. — 96 с.
13. Сапронова М.А. Политический процесс в арабских странах: учеб. пособие. – М.: МГИМО – Университет, 2008. – 320 с
14. Ткач О. І. Модернізація політичних систем країн Латинської Америки (політологічний аналіз). — К.: Ніка-Центр, 2006. — 312 с.
15. Троян С. С. Порівняльні політичні системи сучасності: Навч. посіб. — К.: НМЦВО, 2003. — 266 с.

16. Україна в сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти / За ред. Ф. М. Рудича. — К.: МАУП, 2002. — 488 с.
17. Чиркин В. Е. Конституционное право зарубежных стран: Учебник. — М.: Юристъ, 1997. — 567 с.
18. Чудаков М. Ф. Конституционное (государственное) право зарубежных стран. — Минск: Харвест, 1998. — 784 с.
19. Шаповал В. М. Державний лад країн світу. — К.: УЦПС, 1999. — 320 с.
20. Шаповал В. М. Конституційне право зарубіжних країн: Підручник. — К.: АртЕК, Вища шк., 1997. — 262 с.
21. Шляхтун П. П. Політологія (теорія та історія політичної науки): Підручник. — К.: Либідь, 2002. — 576 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ БІБЛІОТЕКИ ПО ЗАБЕЗПЕЧЕННЮ НАВЧАЛЬНИМИ ПІДРУЧНИКАМИ (ПОСІБНИКАМИ) З ДИСЦИПЛІНИ

1.	Виборчі системи та українське виборче законодавство	[Текст] : монографія / Ю.Б. Ключковський. -	К. : Час друку, 2011. - 132 с.	1
2.	Сучасний виборчий PR	[Текст] : навчальний посібник / ред. В. В. Лісничий. - 2-е вид., перероб. та доп. -	К. : Професіонал, 2004. - 384 с.	5
3.	Танин-Львов, А. А. Выборы во всем мире. Электоральная свобода и общественный прогресс.	[Текст] : энциклопедический справочник. / А.А.Танин-Львов. -	М. : "Российская политическая энциклопедия" (РОССПЭН), 2001. - 1112с.	1
4.	Все про вибори	[Текст] : справочное издание / ред. О. А. Кривенко. -	К. : КНТ: Атіка, 2004. - 376 с.	1
5.	Про вибори	Кондорсе [Текст] : научное издание /	Кондорсе. - Львів : Літопис, 2004	2
6.	Варій, М. Й. Політико-психологічні передвиборні та виборчі технології	[Текст] : навчально-методичний посібник / М.Й. Варій. -	Київ : Ельга: Ніка-Центр, 2003. - 400 с.	10
7.	Конституційне право зарубіжних країн	[Текст] : навчальний посібник / за заг. ред.	- К. : Юрінком	1

	В.О. Ріяки. - 2-ге вид., допов. і перероб.	Інтер, 2006. - 544 с.	
8. Кофман, Б. Я. Міжнародні виборчі стандарти та їх імплементація в законодавство України	[Текст] : дис. . канд. юр.н. / Б.Я. Кофман. -	Маріуполь : [б. в.], 2012. - 234 с.	1